

CENTRO EUROPEO DI STUDI TRACI

Anno/Anul XXI. N° 211

Maggio/Mai 1992

Noi Tracii

Mensile. Spedizione abb. postale Gruppo III 70% - 00187 Roma, Foro Traiano 1/A, Tel. 06/679.77.85

UARII, MIGRATORI IGNORAȚI

Dr. ION DULAMĂ

Interpretarea eronată sau eludarea unor date consemnate de istorici și cronicari a dus la acreditarea falsei concluzii că eventualele elemente dacoromane care nu s-au încadrat în evacuare nu au putut rezista valorilor migratoare. Dimpotrivă, noi afirmăm că toate popoarele migratoare au grupat un număr redus de indivizi¹ și s-au masacrat reciproc între ele. Singurii care au avut un contact strâns și de mare durată cu întreaga masă de Daco-Români au fost Pecenegii, asimilați în final de băștinași. Pe de altă parte, unor migratori, ca Hunii, li s-au exagerat faptele de arme, iar alții, deși au influențat sensibil istoria, au rămas total necunoscuți sau au fost confunțați cu alte neamuri. În ultima categorie se încadrează *Uarii*.

Pentru a afla cine au fost Uarii și cum au ajuns ei în Europa, este necesar a schița, în mare, procesul migrărilor asiatice spre apus. După ce Indo-Iranienii au ocupat teritoriile pe care se află descendenții lor de azi, consolidarea Imperiului Chinez a determinat o parte din populația tunguso-mongolă, un amestec de sino-sunda-donți, să migreze spre apus. Sub influența Chinei și mai ales a contactului cu Indo-Iranienii, acești migratori, pe parcursul mai multor secole, au constituit un conglomerat tribal cunoscut de Bizantini sub denumirea de *Ogori*. Neamul Ogorilor, *Oguzii* de mai târziu², era numeros și se întindea de la Altai până la Marea Caspică. «După numele celor mai vechi conducători ai lor, unii se numeau *Uari*, iar alții *Huni*»³.

Mult mai târziu, emancipați de sub tutela sau stăpânirea chineză, *Juan-Juanii* sau *Avarii*, alți tunguso-mongoli de pe actualul teritoriu al Manciei

și Mongoliei, au început expansiunea spre apus și, pe la mijocul secolului III d.C., au supus triburile Ogorilor care stăpâneau teritoriile din Turkestanul chinezesc și din nordul Afganistanului. Au continuat marșul spre Marea Caspică și, pe la anul 360, au supus o parte dintre triburile hunice din nordul Iranului. Conform unei legi evoluționiste, al cărei germene exista încă de la primă, cei puternici și numeroși stăpânesc centrul și bogăția, iar cei slabi, îndeobște săraci sau puțini, sunt determinați să se plaseze la periferie. Orice cucerire era iluzorie dacă nu se distrugea sau nu se stăpânea centrul puterii. Cei de la periferie dispuneau de o oarecare libertate de decizie în sensul că puteau accepta sau refuza noua stăpânire. Refuzul echivala cu migrarea spre nord-vest, ceea ce, în condițiile geografice ale Asiei Centrale, ducea indiscutabil la slăbirea coeziunii tribale și la reducerea numărului de indivizi.

În această situație s-au aflat triburile unor Uari ca *Amilsurii*, *Itimarii* și *Tonosurii*⁴, care la primul șoc cu Juan-Juanii au pornit spre Europa și au ajuns în stepa ponto-caspică din nordul Caucazului, unde *Alanii* și *Greuthungii* nu se stabiliseră. Înaintarea Avarilor spre apus a pus în mișcare mai multe triburi hunice care, neacceptându-i pe cuceritori, au traversat, pe la anul 370, fluviul Ural. O parte din ei, după ce au trecut Volga, au continuat ofensiva spre apus, iar altă parte, denumiți *Acațiri*, după eșecul unor tratative privitor la un ajutor armat din partea Bizantinilor, au trecut Dunărea în anul 433, pierzându-se în Thracia.

Nu se cunoaște în ce condiții, probabil aflându-se în fața pericolului avar, înainte ca Hunii să fi ajuns la apogeu, din Asia Centrală au înaintat spre apus *Onogurii*, *Urogii*, *Barseliții* și *Sorogii*⁵. La instigația diplomației bizantine ca Acațirii să rupă alianța cu Hunii, Attila și Bleda au plecat din Pannonia și s-au luptat cu Sorogii în stepa nord-pontină.

Stăpânirea Avarilor era foarte greu de suportat și, în tendința de a se extinde la periferie, a determinat pe *Sabiri* să-i preseze pe *Saraguri*, iar aceștia pe Urogi și Onoguri. Saragurii au ajuns la Acațiri pe care, după mai multe lupte, i-au învins, contactând pe Bizantini, «dorind să găsească la aceștia o alianță». Între timp, unele triburi ogurice, plecate din regiunea Turfan spre nord-estul Siberiei, la sfârșitul secolului II, au ajuns la Volga, apărând pe scena istoriei cu denumirea de *Volgari* sau Bulgari. Mai târziu, după dispariția regatului Hunilor, au cucerit teritorii pe Volga, Don și pe litoralul mărilor de Azov și Neagră, formându-se două uniuni tribale, *Utrigurii* la est și *Kutrigurii* în Crimeea și stepa dintre Nipru și Bug.

La anul 546, *Turcii occidentali*, în cea mai mare parte descendenți și resturi hunice din nordul Iranului, se răscoală împotriva Avarilor, pe care îi înving. Continuând cuceririle spre răsărit, au produs cel mai mare măcel, înregistrat de istorie până atunci, în rândul Ogorilor⁶, ceea ce dovedește că în confruntare ultimii au fost de partea Avarilor. Totuși, o mică parte a Uarilor, câteva zeci de mii, au reușit să scape, să traverseze Asia Centrală și să ajungă în stepa ponto-caspică, unde și-au substituit numele. Teofilact afirmă: «Când

au văzut că o parte din Uari și Huni au fugit din locurile lor, Barseliții, Hunogurii, Sabirii și alte neamuri hunice au căzut în mare spaimă, socotind că cei veniți sunt Avari. De aceea i-au cinstit pe fugari cu daruri strălucite și au crezut că vor avea liniște din partea lor. După ce au văzut Uarii și Hunii că fuga lor a sfârșit cu bine, și-au însușit greșala celor ce i-au trimis și s-au numit pe ei înșiși Avari, deoarece se zice că între neamurile sciitice cel al Avarilor este cel mai vrednic. Firește, Pseudo-Avarii (căci este mai potrivit să le zicem în felul acesta) trăiesc până în zilele noastre despărțiți pe stăpâniri după neamuri; unii se numesc după obiceiul vechi Uari, iar ceilalți sunt porecliți Huni»⁷. Prin urmare, migratorii din primul val avaric, așa cum sunt cunoscuți în istoriografia universală, erau în realitate Uari, iar adevărații Avari - al doilea val avaric - au sosit în Pannonia la mijlocul secolului VII, unde prezența lor a fost destul de ștearsă, spre deosebire de cea a Uarilor, care au contribuit substanțial la declinul Imperiului Bizantin.

Continuând drumul spre apus, Uarii și resturile hunice ce-i însoțeau în anul 460 și-au impus dominația asupra Uirigurilor, au traversat Carpații Păduroși și s-au infiltrat între Gepizi și Longobarzi. «Tot în timpul acela Tarniahii și Coțarigii (care făceau și ei parte din neamurile Uarilor și Hunilor) s-au despărțit de Turci, au venit în Europa și s-au unit cu Avarii (Uarii) din jurul hanului... Prisosul de putere adăugat Avarilor a fost socotit la zece mii de oameni»⁸. După extrapolări și estimări riguroase, Utrigurii însumau aproximativ șapte-opt mii de suflete. Întregul conglomerat de triburi nu grupa mai mult de optzeci de mii de indivizi. Neîncrezători în forțele proprii, Uarii s-au aliat cu Longobarzii și, în anul 567, i-au zdrobit pe Gepizi. După părăsirea Pannoniei de către Longobarzi și după fuga Gepizilor în Imperiu, amalgamul etnic uar crește cu treizeci de mii de supuși gepizi, devenind săpâni recunoscuți la nord de Dunăre și Drava. Dacă luăm în considerare toate datele transmise de autorii antici, putem afirma cu certitudine că acești uari nu au avut tangență decât cu Daco-Românii din zona colinară și de câmpie a Banatului⁹. Că au fost puțini la număr, aproximativ o sută de mii împreună cu Gepizii, insignifianți față de cei cinci-șase milioane de Daco-Români¹⁰, ne-o dovedește alianța cu Longobarzii (130 000) împotriva Gepizilor (circa 70 000) și cu Slavii, contra Bizantinilor.

În raport cu Hunii, situația pe plan militar a fost mult diferită. Deși despre Huni s-a dus vestea că erau aprigi luptători și mari cuceritori, de o cruzime nemaîntâlnită, aprecieri false pe baza exagerărilor lui Iordanes, ei au invadat Imperiul Bizantin doar de trei ori, fără a întâlni armate imperiale în calea lor, care să-i aureoleze cu «mari victorii». Imperiul se afla în luptă cu Parții, Vandalii, Etiopienii și unele popoare din Transcaucazia, care se răsculaseră¹¹. Era mult mai avantajos menținerea păcii la Dunăre cu aurul acumulat, pe care ulterior îl recuperau prin schimbul de mărfuri, decât ca Imperiul să fie încorsetat și ciuntit la alte fruntarii. Dimpotrivă, Uarii, rămași necunoscuți cu numele adevărat, au invadat Imperiul de douăsprezece ori, având ca aliați

pe Gepizi, elemente bulgare și pe Slavi, în ultimele nouă. Deși au fost stipendiați, aproape tot timpul, cu sume de bani mai mari decât cele acordate Hunilor¹², numai abilitatea și genialitatea ilustrului general Priscus a salvat Imperiul de la o catastrofă. Pe lângă bani și daruri, la fiecare invazie Imperiul le-a opus armate. Dacă izvoarele antice exagerează numărul morților, în ceea ce privește numărul prizonierilor acesta este adevărat, întrucât toți trebuiau să ajungă la Constantinopol, unde împăratul dispunea de soarta lor. Este relevant numărul prizonierilor capturați de Priscus după cele patru bătălii din anul 601: «trei mii de Avari, șase mii două sute de alți barbari și opt mii de Sclavini»¹³. Cum autorul menționează cincisprezece mii de barbari morți, considerându-i în aceeași proporție cu prizonierii, rezultă că Uarii, fără congeneri, nu depășeau patruzeci de mii. În anul 623, coalizați cu ultimul val de Slavi sosiți în Pannonia, Uarii întreprind ultima mare incursiune în Imperiu și după aceea nu s-a mai consemnat nimic despre ei. Ei au produs Imperiului prejudicii de zece ori mai mari decât Hunii. Cu toate acestea, au rămas necunoscuți, răstăcind între Dunăre și Tisa până în a doua jumătate a secolului VII, când, probabil, s-au afiliat adevăraților Avari¹⁴.

NOTE

1. J. C. Drăgan, *Mileniul Imperial al Daciei*, București, 1986, p. 174.
2. Mustafa Ali Mehmed, *Istoria Turcilor*, București, 1976, R-Z, p. 33.
3. Theophylactis Simocatae, *Istoria bizantină*, VII, 7, 14, combinat cu VII, 8, 5.
4. Priscus, *Ambasadele*, A, 1.
5. Priscus, *op.cit.*, A, XIV.
6. Theophylactis S., *op.cit.*, VII, 7, 13.
7. *Ibidem*, VII, 8, 3-5.
8. *Ibidem*, VIII, 8, 16-17.

9. Bugeacul, Moldova Meridională și Estul Bărăganului au constituit pasajul de tranzit al tuturor migratorilor care s-au perindat spre Thracia. Cumanii și Tătarii au avut sub control, nominal sau temporal efectiv, câmpiile și o parte din zonele colinare extracarpatiche, iar în Câmpia Banatului și Crișanei au fost contacte sau controly efemere ale Hunilor, Gepizilor, Uarilor și congenerilor lor, Avarilor, Acațirilor și Onogurilor. Restul teritoriilor românești nu au avut tangență (decât episodică în cursul unor raiduri limitate) cu migratorii. Mai este de adăugat că «majoritatea barbarilor», care au trecut în Thracia, au traversat Dunărea aval de confluența acesteia cu Siretul.

10. J. C. Drăgan, *Istoria antică între enigmă și miracol*, în «Noi Tracii», XVI, nr. 161, aprilie 1988, p. 7

11. Priscus, *op.cit.*, A, IV: «Căci Romanii aveau motive nu numai de a fugi de războiul cu Attila, ci se temeau și de Parți, care se pregăteau de luptă, și de Vandali, care pustiau ținuturile maritime, și de Isauri, care făceau jafuri, și de Saraceni, care prin incursiunile lor devastau regiunile din Orient, și de popoarele din Etiopia, care se revoltaseră».

12. Trebuie ținut seama și de deprecierea monetei bizantine, dar, oricum, sumele transferate lor erau mult mai mari decât cele oferite Hunilor.

13. Theophylactis S., *op.cit.*, VIII, 3, 15.

14. *Ibidem*, VII, 7, 10: «deoarece barbarii din juul Istrului au primit pe nedrept numele de Avari».

ÎNFIINȚAREA IMPERIULUI DAC

Pagini din istoria Daco-României

Pr. D. BĂLAȘA

Cel mai de seamă act din istoria universală de la începutul secolului IV d.C. a fost înființarea Imperiului Dacic. Din dinastia regală dacă acum s-au ridicat mari împărați care au condus Imperiul Roman. Acum armata și comandanții ei erau în majoritate daci. Cercetătorul Jerzy Kolendo ajunge la concluzia că numărul cel mai mare de marinari în flota romană era format din Bessii din Tracia, din Dobrogea actuală¹ și din actuala Basarabie. Numărul important al Bessilor din flota romană este recunoscut și de Th. Mommsen², iar Bessii erau o importantă ramură a Dacilor.

Amintim că Regalianus sau Regilianus (Publius Corneliu), descendent din familia regală a lui Decebal, îndeplinea la început funcția de comandant militar în Iliria și după aceea a ajuns chiar împărat, la anul 260, pe scaunul lui Traian. Deși a fost «unul dintre împărații efemeri ai secolului al III-lea», în opera *Scriptores Historiae Augusta* se menționează că «a fost un bărbat priceput în treburile militare și suspect lui Galienus (253-268), încă de mai înainte, deoarece se părea că e demn de domnie. Se spune că era de neam dacic, fiind chiar rudă cu Decebal» (= quod dignus videretur imperior, gentis Daciae, Decibali ipsius, ut fertur, ad finis)³.

Știrea este deosebit de importantă pentru genealogia comandanților, a regilor și a împăraților de origine dacică urcați pe tronul imperial. Aceasta dovedește că dacă nu au pierit cei din familia regală a lui Decebal, cu atât mai mult nu au pierit Dacii din clasa de jos. Însuși antroponimul Regilius sau Regilianus spune că acesta descindea din ginta regală. Nu se poate trece peste o informație așa de valoroasă, deoarece neglijarea ei în cercetarea istorică duce la concluzii eronate.

GALERIUS - LER ÎMPĂRAT

Galerius împăratul reprezintă apogeul ascensiunii Statului dacic. În lucrarea *Dacii de-a lungul mileniilor* este pusă în evidență valoarea acțiunilor organizatorice desfășurate de Galerius-Ler, împăratul Dacilor. De fapt Galerius Maximian este cunoscut în popor cu numele de *Ler Împăratul*.

Tot din dinastia regală dacică a făcut parte Caius Galerius Valerius Maximianus (c.250-311), împărat și ginere al lui Dioclețian. Deși a avut nume rău între creștinii de nuanță populară, gnostic-ofită, a fost o mare figură istorică. Lactanțius (dec. 325) spune că ginerele lui Dioclețian, în așa zisa persecuție a creștinilor, ar fi urmat indicațiile socrului său. «Mama lui

era originară din regiunile de dincolo de Dunăre», și ea gnostico creștină. Deci, înainte de anul 313, Galerius a emis un edict de toleranță prin care obliga pe gnosticii creștini «să jure credință împăratului și să se roage pentru sănătatea lui. De altfel, acest jurământ, întărind legătura civică între cetățean și stat, între soldat și împărat»⁴. Această dispoziție a lui Ler, împăratul Daciei Mari, este o reminiscență gnostică și se păstrează până astăzi. La toate rugăciunile publice ale creștinilor ortodocși se fac rugăciuni și pentru conducătorii țării respective: împărat, rege, conducător.

Abandonarea Daciei nord-dunărene de către armatele romane, în majoritate alcătuite din Daci, a provocat o adâncă nemulțumire în rândurile comandanților, cât și al ostașilor. Sub comanda lui Galerius, viteazul popor traco-dac pornește lupta spirituală pentru reînvierea vechilor tradiții și a tezaurului de cultură zamolxiană în marele Imperiu Roman. Izvoarele documentare consemnează faptul că atunci când Galerius a primit titlul de împărat, el a declarat că este dușmanul numelui de roman și că vrea să schimbe titulatura Imperiului Roman în aceea de Imperiu Dacic⁵ (= ut non Romanum Imperium, sed Dacicum cognominatur), ceea ce a și făcut. Galerius a dat Imperiului Roman numele de Imperiu Dacic. Hotărârea lui provoacă o mare mutație, la începutul secolului al IV-lea. Cu aceasta Galerius cucerește toată simpatia compatrioților săi, dar și adversitatea Romanilor peninsulari. Invidia romană face pe Lactanțiu să scrie despre împăratul Galerius: «Această fiară avea o sălbăticie și o cruzime înăscută, cu totul străină de sângele roman; aceasta nu este de mirare deoarece mama sa (pe nume Romula) era originară din regiunile de dincolo de Dunăre»⁶, dintr-o localitate care a primit tocmai numele de Romula (= Reșca, județul Romanați). Referindu-se la aceasta, Eusebiu de Cezarea scrie: «În Dacia, nu departe de Sardica, s-a născut Galerius împăratul»⁷, autorul unui act prin care, împreună cu Senatul, declară oficial că Imperiul nu este roman, ci dacic. Galerius a luat această hotărâre pornind nu numai de la faptul că era originar din Dacia Mică, ci mai ales de la constatarea că majoritatea populației din Imperiu o formau Traco-Dacii. Aceași majoritate zdrobitoare se constata în armata imperială, formată aproape numai din Traco-Daci. Dacă mai adăugăm și faptul că Galerius avea pentru unitățile sale militare vechiul drapel al Dacilor, Șarpele gnostic (lucrat din foie aramă, din piele sau chiar din stofă), aninat, în poziție orientală, pe un baston de lemn, vom înțelege mai bine care era realitatea etnică majoritară în Imperiu.

În această situație, desigur că și limba Traco-Dacilor - zisă pe nedrept latină vulgară - circula de un capăt la celălalt al Imperiului. A urmat reacțiunea aristocrației peninsulare împotriva Imperiului Dacic și a limbii dace. Pe parcurs, limba latină cultă de depărtează de popor și devine o limbă artificială, accesibilă numai celor inițiați. Cărțile (manuscrite) au fost transcrise în latina cultă și în felul acesta tot ceea ce fusese scris în limba traco-dacică (latină populară) a dispărut. De la unele cărți ne-au rămas numai titlu-

rile și anumite fragmente citate întâmplător de câte un scriitor consacrat.

Theodor Mommsen consemnează «revoluția din domeniul lingvistic» și «reacția conștientă împotriva limbii vulgare pătrunsă în societatea superioară». Așa cum zisa limbă latină - de fapt traco-dacă - «era corectată de-a dreptul conform limbii grecești», făcându-se o diferențiere conștientă de limba mării mase a poporului⁸.

ARCUL DE TRIUMF AL LUI GALERIUS ÎN SALONIC

Columna de la Roma și Trofeum Traiani erau monumente ale înfrângerii Dacilor, pe când arcul de triumf de la Salonic rămâne peste veacuri ca însemn major al triumfului dacismului. Deși nu s-a vorbit mult despre acest magnific edificiu de piatră, el se impune în lumea antică. Vorbind despre Galerius, nu putem trece peste Arcul de triumf de la Salonic, ridicat în această a doua capitală a Daciei Mari. După părerea exprimată de Victor Stanciu în comunicarea *Dacia în metopele Arcului de triumf al lui Galerius de la Salonic*⁹ acest monument face parte din trilogia dacică: Columa de la Roma, Trofeum Traiani de lângă Constanța și Arcul de triumf din Salonic. Acesta din urmă este «un monument istoric mai puțin cunoscut, dar tot așa de important» ca celelalte două, după cum remarcă cercetătorul amintit.

Arcul lui Galerius «a fost ridicat de Senatul roman, în jurul anului 304 d.Hr., pentru a glorifica victoria Cezarului C(aius) Galerius Valerius Maximus - (al cărui bust apare în dreapta, dăltuit în piatră) - asupra Perșilor, câștigată în anul 297 e.n., cu ajutorul trupelor de Daci, compatrioții săi». Metopele monumentului «îi prezintă pe Daci ca factor principal în câștigarea victoriei, fapt recunoscut de toți cercetătorii, începând cu profesorul danez K.F. Kinch, a cărui lucrare *L'arc de triomphe de Thessalonique* (Paris, 1890) constituie piatra de temelie pentru studiile celorlalți».

În continuare, Victor Stancu prezintă scena «Cuvântul lui Galeriu către trupele de Daci. Scena se petrece la Sardica (în Dacia Ripensis). În centru, în mijlocul a două rânduri de soldați echipați pentru război, purtând drapele specifice Dacilor - teribilul balaur cu cap de lup - Galerius în atitudinea oficială a împăratului (...). Prin poarta din stânga intră alți soldați în aceeași ținută și purtând același drapel. Aceștia ar fi Dacii din nordul Dunării, care au dat ajutor compatriotului lor în lupta contra Perșilor. Victor Stancu menționează că istoriograful român Al.T. Dumitrescu - analizând metopele Arcului de Triumf de la Salonic, colindele de Crăciun (Împăratul Ler, curțile lui Ler etc.), legende, tradiții, ridicări topografice în zonă, precum și vestigiile găsite în săpăturile de la Reșca (vechea Romula), de unde mama lui Galerius s-a refugiat în urma invaziei Carpilor (în timpul lui Gordian III (238-244) și al lui Filip Arabul (244-249) la Sardica (unde l-a născut pe viitorul împărat) - susține că Galerius era originar din Romula, unde avea un palat și unde a fost înmormântat, și că scena «Cuvântarea lui Galeriu» s-a petrecut la

Romula. Localizarea scenei are la bază asemănarea capitelului corintic al coloanei reprezentate în dreapta metopei cu capitelurile unora din coloanele găsite în săpăturile de la Romula. Și Victor Stancu trage concluzia că «se impune o analiză meticuloasă și amplă asupra celor susținute de Al.T. Dumitrescu».

A doua metopă ce ne interesează îndeosebi este «Jertfa lui Dioclețian», ce precede lupta. Altă metopă analizată este «Bătălia din țara Curzilor - Șarja cavaleriei dace». Aici apare Galerius «galopând avântat spre inamic, cu avangarda (doi călăreți în față, care au angajat bătălie) și în spate cu restul trupelor călare, toți purtând drapelul dac, caracteristic. Armata cu care va câștiga victoria este compusă exclusiv din Daci, ceea ce este semnificativ». Dedesubt, «metopa îl prezintă pe Galerius călare, luptând cu șeful inamic, care este, de asemenea, călare și pe care îl domină». Cei doi soldați ce urmează imediat calul lui Galerius, reprezentând, fără îndoială, garda sa, sunt Daci, după îmbrăcăminte și scuturi, fapt de asemenea semnificativ». Și încheie cercetătorul amintit că toate acestea «demonstrează de o manieră sugestivă aportul militar important al elementului autohton din Dacia, la nivelul anului 300 e.n.»¹⁰.

Dacă toată armata lui Caius Galerius Valerius Maximianus apare cu steagul dacic (gnostic ofit) și cu ea câștigase lupta împotriva Perșilor, și dacă însuși împăratul se declarase «dușman al numelui de roman și vrea să schimbe titulatura Imperiului Roman în aceea de Imperiu Dacic», și chiar a schimbat-o, se mai poate cineva îndoii de faptul că limba traco-dacă, *lingva rustica*, avea circulație în tot Imperiul?

Imperiul Dac instaurat de Galerius și Arcul de Triumf de la Salonic constituie dovezi peremptorii pentru dănuirea Dacilor de-a lungul mileniilor și că așa zisa nimicire a neamului lor este simplă figură retorică.

Arcul de la Salonic este urmat de Acul ridicat de împăratul Constantin cel Mare la Roma.

Ceea ce trebuie să reținem îndeosebi este faptul că Ler împăratul, ce apare în folclorul românesc, este de fapt acest împărat dac, Galerius¹¹.

Ideea imperială și continuitatea Daco-Românilor până la anul 1001 d.Hr. a fost tratată de tracologul Iosif Constantin Drăgan în *Mileniul imperial al Daciei*¹². Pentru identificarea lui *Ler Împăratul* cu Galerius pledează și concluziile cercetătorilor N.A. Constantinescu¹³ și Christian Ionescu¹⁴. Ei tratează proveniența lui *Ler* din *Valeriu*, ca și din *Galeriu*. Christian Ionescu vorbește clar despre «figura legendară a lui Ler împărat» (probabil legat și de Lerui-Ler din colinde), pus în legătură fie cu numele amintite (Valeriu, Galer(iu); și Galerius și Valerian - împărați romani cu acest nume - au avut legături cu regiunile de la Dunăre¹⁵. Etimologia antroponimului *Ler* din *ale-luia*, propusă de C.A. Rosetti și adepții săi, a fost abandonată.

Despre împăratul dac Galerius cercetătorul Niels Hannestad spune că «era un luptător îndârjit, pe care tradiția îl asemuia lui Alexandru cel Mare¹⁶.

Excepționala activitate militară a lui Galerius a fost consemnată de Anonymus Valesii și de Iordanes¹⁷.

În concluzie, subliniem că în jurul anului 300 d.Hr., Dacia Mare era un imperiu condus de un mare personaj, a cărui mamă, Romula, era din nordul Dunării. Nu cunoaștem numele dacic al cetății din care se trăgea, dar pe parcurs cetatea a primit pe acela de Romula, mama lui Ler împăratul. Regretabil este faptul că istoricul roman Samonius (+ 565) dedicase lui Dioclețian și Galerius cel Bătrân opera *Deosebire întrebări*, după cum ne încredințează Ioannes Lydos, dar și aceasta s-a pierdut ca multe altele. Lactanțius scrie cu tristețe că, în vremea lui Galerius, Dacia au ajuns stăpânii Romanilor și că acest împărat se considera dac¹⁸, că el a înființat Imperiul Dacic, Dacia Mare, care cuprindea tot teritoriul ce aparținuse fostului Imperiu Roman. Acestea sunt motive în plus ce mărturisesc despre existența multimilenară a poporului daco-român.

NOTE

1. Jerzy Kolendo, *Natione Bessus. Les Thraces dans la flotte romaine*, în «Noi Tracii», 1991, decembrie, p. 4.
2. *Ibidem*.
3. *Fontes*, II, 104-105.
4. Iosif Constantin Drăgan, *Mileniul Imperial al Daciei*, în «Noi Tracii», 1983, martie, p. 18
5. *Fontes*, II, 6-7.
6. *Fontes*, II, 7.
7. *Ibidem*, p. 11.
8. Theodor Mommsen, *Istoria Romană*, III, pp. 317-319.
9. Articol apărut în «Almanah Știință și Tehnică», 1986, pp. 30-31.
10. *Ibidem*, pp. 30-31.
11. În revista «Pentru Patrie», 1990, 7, p. 30.
12. Iosif Constanti Drăgan, *Mileniul Imperial al Daciei*, București, 1986. Vezi și Ștefan Pascu, Ideea imperială, o obsesie, în «Noi Tracii», 1986, nr. 139, iunie, pp.1-2.
13. N. A. Constantinescu, *Dicționar onomastic românesc*, pp. 61, 62, 95. Vezi și p. 166, Velerin, Veler.
14. Christian Ionescu, *Mică Enciclopedie onomastică*, pp. 280-281.
15. A se vedea și Pr. Al. Stănciulescu-Bârda, *Colinde și cântece de stea*, Bârda, 1991, pp. 22, 25, 28-29.
16. Niels Hannestad, *Monumentele publice ale artei romane*, 2, p. 289.
17. *Ibidem*, p. 421.
18. *Fontes*, II, 7.

Elemente de toponomastică și etnologie din epopeile argonautice Iliada și Odiseea, identificate în zona fluviului Istru

CONSTANTIN C. BĂRBULESCU
Vârciorova-Mehedinți

Descoperirea în anul 1953 la Ergomi, lângă Famagusta din insula Cipru, e deja cunoscutei «Tăblițe a lui Iason» din lut ars și datarea acesteia în secolul XIII î.Hr. constituie o confirmare a evenimentului cunoscut sub denumirea de expediția argonauților care, potrivit savantului alexandrin Eratosthene (sec. III î.Hr.), a avut loc la anul 1225 î.Hr.

La acest eveniment s-au referit importanți scriitori din antichitate, printre aceștia fiind ionianul Homer (sec. IX-VIII î.Hr.), beoțianul Hesiod (sec. VIII-VII î.Hr.), beoțianul Pindar (sec. VI î.Hr.), cretanul Epimenide (sec. V î.Hr.), Apollonios din Rhodos (sec. III) ș.a.

Potrivit poemului realizat de Apolonios, după ce a reușit să răpească «uriașa blană daurită» (deci nu lâna de aur) și pe Medeea, fiica regelui Aietes, Iason și soții săi de pe corabia Argo au părăsit în mare grabă cetatea Aea din Colchida, îndreptându-se spre Sinope, de unde, după cinci ani de navigație, au ajuns «la gurile fluviului Istros ce se varsă în mare împotriva Sinopii»¹.

Disponând de corăbii mai rezezi, flotila colchidiană pornită în urmărirea fugarilor sub conducerea lui Apsyrtos (numit și Aigilias și Phaeton), fraatele Medeei, a ajuns la gura fluviului Istru, la brațul Frumos (Sfântul Gheorghe), care împrejmuia insula Peuke, «cea care asigură protecția locului» (sanscr. Poka = paznic; analog toponim *Paukhal* în India, *Pauca* în Peru). Au trecut pe lângă muntele Anguros, «Muntele îngerilor» (ssc. angiras = îngeri; anl.topon. *Anguri* în Pakistan, *Anguru* în India), pe care îl identificăm cu Dealul Beștebe (242 m) de la Mahmudia. Înaintând în amonte au trecut pe lângă *Caulicos*, «Vârful de la locul înalt» (ssc. Ca = Cia = ascuțit + Uloca = loc + Us = sus, topon. *Kauli*, *Kauligumpi*, *Kaulkhad* în India), identificat de noi cu topicul La piatră, de la Ceatal.

În timpul navigației spre izvoarele Istrului, flotila colchidiană a trecut pe lângă «Sciții amestecați cu Traci» popoare cunoscute, pe lângă Sigynii, «Cei buni» (ssc. Sa = acela + Gun = bun, topon. *igil El Kom* în Egipt, *Saguna*, *Saguni* în India), menționați de Herodot «dincolo de Istru» și localizați de V. Pârvan la vest de râul Olt până la Adriatică; au trecut pe lângă Grăuceni, «bărbați remarcați pentru energia lor» (ssc. Ghri = a străluci + Ucea = apăsat + Nu = acum), identificați de unii autori cu Agatârșii, și pe

lângă Sindieni (Sinzi), «locuitorii de lângă fluviu» (ssc. Sindhu = fluviu, râu, topon. *Sindi* în Estonia și India), populație care, după războiul troian, s-a stabilit în peninsula Taman, aproape de Cetatea Albă².

Poemul ne informează că toate aceste popoare locuiau încă de pe atunci întinsa câmpie a «Laurionului», adică «câmpia ce se întinde spre lărgime de-a lungul (fluviului)» (ssc. Las = a tinde + Uruya = larg, mare, lat + Anu = de-a lungul, topon. *Lauriston* în India, câmpie ce se identifică cu șesul care începe cu cea cunoscută sub denumirea de *Bărăgan*, adică «câmpia pe care se mișcă (vin, pleacă) comunitățile gentilice» (ssc. Bara = a purta, vânt + Gana = comunitate gentilică, topon. *Baraghan* în Iran, *Baragh*, *Baraghar*, *Baraghuni* în India, *Baraghar* în Pakistan) și se termină cu câmpiile Blahniței, «câmpia bogată în permanență» (ssc. Blaga = bogăție + Nitya = eternitate), respectiv Punghina, «câmpia unde se află unt topit, bun și proaspăt», prin extensiune «câmpia unde se află multe animale producătoare de lapte» (ssc. Pun = bun + Ghi = unt topit + Nau = nou, topon. *Pungan* în Uzbekistan, *Pungangudi*, *Punganur*, *Pungaon*, *Pungavadi* în India).

Ajunși la gura fluviului în urma colchidierilor, argonauții au pătruns pe Isatru prin brațul Narex (Sulina), din latura de sus a insulei (Peuke) și, continuând spre amonte, potrivit poemului, «sosiră în preajma celor două insule ale Brygienilor, închinată Artemidei»³.

Etonimul Brygieni, adică «oameni bronzăți» (ssc. Branji = a frige, a prăji + Yani = om, persoană, grec. Ethyopi = oameni cu fața arsă și top. *Bhragupur*, *Bhrigu Ashran* în India, *Briggia* în Norvegia) sunt menționați de Homer⁴ și de alți scriitori din antichitate.

Herodot îi menționa sub denumirile de Brighi, Brigi⁵, ca neam tracic, alături de Darius (522-486 î.Hr.), au participat la reprimarea răscoalelor grecești din Ionia (500-494 î.Hr.).

Potrivit geografului Strabon, «Brygii, Brigii și Frigii sunt unii și aceiași, după cum Mysii sunt aceiași cu Misienii sau Meonii». Mysii de dincolo de Istru (la nord) au locuit o bucată de vreme în preajma Olympului (Mysian), dar după ce Frigienii au trecut strâmtoarea (Hellespont-Dardanele) din Tracia aici și au ucis pe conducătorul Troii și al teritoriului din vecinătate, ei s-au așezat în aceste locuri până în apropiere de muntele Sypilos (azi Manisa Dogh, la nord-est de Izmir și la sud de Magnezia), iar Mysii, mai sus de izvoarele Caicului, în apropierea Lydienilor⁶.

Trecerea peste strâmtoarea Hellespont a avut loc prin anii 1385 î.Hr., când, în timpul luptelor cu scitul Sypilos și tracul Mopsos, a fost ucisă regina amazoanelor Myrina (Batia), cea care îi atacase pe Atlanți⁷, mormântul acesteia aflându-se în imediata apropiere a Troiei⁸. Această Myrina, căsătorită cu scitul Dardanos (cca 1420-1385 î.Hr.) a avut copii pe Idaia, soția regelui trac Fineu⁹ și pe Erichonius¹⁰, care, căsătorit cu Praxitheia (cca 1385-1350 î.Hr.), l-au avut pe Tros, soțul lui Calirhoe (cca 1350-1315 î.Hr.), al căror fiu Ilus (cca 1315-1280 î.Hr.) a fost tatăl lui Laomedon (cca 1280-1245 î.Hr.) la

rândul său tatăl lui Podarces, poreclit Priam - «cel cumpărat» (cca 1245-1183 î.Hr.).

La această analogie face aluzie și Priam, în discuția purtată cu atridul Agamemnon, nepotul de fiu al lui Pelops, conducătorul Aheilor, «cei de pe cai» și al Danailor, «cei de pe apă, corăbierii», atunci când alături de Troienii asediați se aflau și Frigienii din Ascania¹¹.

Studierea materialelor arheologice a confirmat că în etapa numită Troia VI (cca 1800-1300 î.Hr.) cetatea era puternic fortificată, asemănător tuturor cetăților miceniene, conținând frecvent în stratul său de cultură obiecte de bronz și, către sfârșitul perioadei, numeroasă ceramică «miceniană».

Potrivit tradiției, în timpul domniei lui Ilus, Brygienii (Frigienii) au fost alungați din Troia. O parte dintre aceștia, sub conducerea regelui Pelops, s-au stabilit în Peloponez, unde au ridicat, între 1350-1270 î.Hr., cetățile Micene, Tirint, Pilos, Gla, fiind considerați creatorii faimoasei civilizații miceniene. În realitate, apariția materialelor și a construcției specific miceniană de la Troia, anterior construirii cetății Micene, ne asigură de fapt că cei sosiți în Peloponez erau purtătorii unei civilizații superioare cu originea la nord de Istru, în zona unde descoperirile arheologice atestă existența unor «ateliere» în care se realizau podoabe de aur, rithonuri din ceramică și arme identice celor găsite ulterior la Troia VI și Micene, mai exact în aria culturilor materiale Coțofeni, Verbicioara - Gârla Mare - Cârna (cca - 1600-1300 î.Hr.).

Nu întâmplător, toponomastica din zona fostei cetăți Troia are corespondente în zona de la nord de Istru, astfel:

TROIA, «cetatea protejată puternic» (ssc. Tra = a proteja + Jya = puternic, topon. *Traj* din India, *Troia* în Italia, Portugalia, *Troja* în Jamaica) este numită în hittită *TA-RU-u-I-SA*, pronunțându-se Tarwis, Tarowisa, Trwisa¹². În apropierea fostei localități Vârciorova din județul Mehedinți a existat satul, valea și râul Tarovăț (atestat 1369 din 1861).

ILION, este un toponim menționat în zona Troadei¹³. Între valea râului Tarovăț și Dunăre, în fața fostei insule Ada-Kaleh se află «Muntele» (dealul) Alion.

PERGAM, dealul menționat lângă Troia,¹⁴ se regăsește în Dealul Percanu de la Mehadia¹⁵.

IDA, dealul eponim al lui Idaia (fiica lui Myrina), «cea care aduce zestre» (ssc. I = a merge + Da = a înzestra + Jaya = femeie), top. *Ida* în Africa de Sud, *Sua*, *Idagur* în India, *Idah* în Nigeria, *Idahue* în Chile) se identifică cu Muntele Godeanu, «muntele unde se află fata cu zestrea pregătită» (ssc. Godana = fata cu zestrea pregătită, topon. *Godanagarchuck* în India, *Godean* în Indonezia).

Identificarea oronimului Ida de la Troia cu Godeanu de la nordul Istrului este susținută și de hidronimia din cele două zone. Homer ne informează

despre «toată puterea de ape/ care coboară din Ida din munte, și curge spre munte/ Râul Caresos și Rodiu, apoi Heptaporos și Resos/ Și minunatul Scamandru, Esepos, Gronicos, Sinois¹⁶.

Identificarea și localizarea acestor cursuri de ape sub alte denumiri în zona mării lui Cronos și a fluviului Istru poate fi prezentată astfel:

CARESOS, «râul care a secat» (ssc. Kar = a merge, a mișca + Sus = a seca, top. *Kareri, Karesara* în India), îl identificăm cu Motrul Sec.

ESEPOS, «distinsa apă» (ssc. Eș = a alege + Apas = apă) este unul și același cu râul Chronos¹⁷, pe care îl identificăm cu râul Vodița Mare, din sec. XIX - Bahna, «râul conducătorului care este un om negru și ucigaș» (ssc. Vah = a conduce + Disa = om negru; Mara = ucigaș), atribute caracteristice titanului Cronos (v. mutilarea tatălui său, Uranos, și reprezentarea sa policromă prin culoarea neagră).

GRONICOS, «Gura apei celui întunecat din nord (de sus)» (ssc. Gora = gură + Nak = noapte + Us = sus, nord), devenit Vodisa - râul conducătorului care este un om negru (v. Esepos), top. *Vadi, Vadis, Vadiseri* în India, identificat cu râul Vodița din imediata apropiere a râului Bahna, amândouă cursurile de apă vărsându-se în Marea lui Cronos.

HEPTAPOROS, «râul celor șapte suflete supreme» (ssc. Hapta = șapte + Purushottama = Sufletul suprem, Vișnu), situat în apropierea celor șapte statui, care, împreună cu «Moșu» și «Baba», au constituit complexul Babele - Poarta Zeilor (akk. Bab-Poartă + Ili = zeu) este unul și același cu «râul care în vechime se numea Eridanus» - «Sfințitul (veneratul) curs de apă» (ssc. Ar = a elogia + a merge + Dana = râu, fluviu, care, la data trecerii argonauților exhală «aburul greu de îndurat¹⁸. În timpul lui Pliniu cel Bătrân (sec. I d.Hr.) exista «un pârâu care exhală un miros foarte greu¹⁹. În plus, există surprinzătoare similitudini între mărgelile de chihlimbar rezultate din lacrimile heliadelor și transportate de apele Eridanului spre insula Electris din legenda prezentată de Diodor din Sicilia²⁰ și legenda locală potrivit căreia din lacrimile Sfântului Petru au rezultat acele «mărgăritare albe» din piscul dealului de lângă insula Banului, în locul unde s-a ridicat Crucea lui Sânt Petru și avea loc anual o nedeie la «Ziua eroilor»²¹. Menționat și sub denumirea de Bisula²², râul Haptaporos-Eridanus îl identificăm cu râul Slătinicul Mare - «Apa din locul întunecat (unde a fost) ucigașul (ssc. Sala = apă + Ta = tău, său + Nak = noapte) și era primul afluent în stânga fluviului Istru care, în această zonă, era reprezentat de un relativ mic canal de scurgere a apei din Marea lui Cronos.

RESOS - «Râul conducătorului puternic» (ssc. Ra = rău + Sas = conducător), posibil locul de baștină al celui care a fost «Domnul Traciilor, Resos», odrasla lui Eioneu, cel care a participat la război alături de Troieni, cu cai mari, mândri, albi ca zăpada și repezi la fugă, având un car de luptă ferecat cu aur și argint și arme grozave de aur²³. Hidronimul îl identificăm cu valea Virului (ssc. Vira = bărbat, adj. curajos, voinic, topon.

Vir în India, Peru, Tajikistan) și se vărsa în fluviu.

RODIU - «Râul fluviului agreat» (ssc. Rod = fiu + Jus = a-i plăcea), menționat de Apollonios sub denumirea «Rhodanus care se varsă în Eridan»²⁴ - «Fiul (afluentului) fluviului de sus (nord)» (ssc. Rod = fiu + Dana = fluviu + Us5sus, an.topon. *Rodano* în Italia, *Roda* în Africa de Sud, India), pe care îl identificăm cu râul Slătincul Mic, aval de Slătincul Mare (Eridan).

Observăm că cele două cursuri de apă - Eridan și Rhodanus - se aflau între km.f. 944-949, acolo unde «îndeprătatatele izvoare (ale Istrului) murmură în Munții Riphaei»²⁵, sector cunoscut în zilele noastre sub denumirea Porțile de Fier, o posibilă analogie cu Poarta Schee de la Troia²⁶.

SCAMANDRU. Apelativul reprezintă un eponim al antroponimului Scamandru, preotul de la Troia «cinstit de norod deopotrivă cu zeii»²⁷. Hidronimul ne indică «râul celui care mulțumește poporul prin exigența față de oamenii răi» (ssc. Sa = acela + Kaman = satisfăcut + Druh = demon răuvoitor) și îl identificăm cu râul Cerna (ssc. Ciar = a mișca, a merge + Nak = noapte), afluent al Mării lui Cronos (v. Esepos, Gronicos).

SINOIS este «râul fiului puternic» (ssc. Sunus = fiu + Jya = puternic) și îl identificăm cu râul Jidoștița (anterior Jidovștița), ultimul afluent al Istrului în sectorul Porțile de Fier, în stânga fluviului, vis-à-vis de insula Banului.

Menționând sectorul de pe malul drept, de sud, al Istrului dintre fluviul Salanson - «apa care nu aparține fiului» (ssc. Sala = apă + Nanu + Sunus = fiu, anal.topon. *Salan*, *Salanga*, *Salanpur* în India), fluviu ce se vărsa în Istru vis-à-vis de ostrovul Gârla Mare, identificat cu actualul râu Timoc, și Țara Nestienilor, adică «țara neamului nou apărut» (ssc. Nasta = apărut + Yanas = neam), trib iliric care locuia la sud de fluviu în amonte de Porțile de Fier -, Apollonios realiza o delimitare a teritoriului locuit de Brygienii (Frigieni) de la Nord de Istru. În acest sector al Istrului se află un mare număr de insule și ostroave pe care le identificăm cu insulele Fericiților (Crrviște, Konakul, Banului, Davidovac, Dudaș, Șimian, Hinova, Corbului, Lubicevăț, Grabovții, Ostrovul Mare, Ostrovul Gârla Mare), incluzând și cele două insule închinat Artemidei.

Aceste două insule, singurele «care rămăseseră neatinse (de Colchidieni) din respect față de fiica lui Zeus²⁸ erau:

1) Insula în care, potrivit poemului, poposiseră argonauții ferindu-se de cetele lui Apsyrtos, o identificăm cu Ostrovul Mare, adică ostrovul Ucigașului (ssc. Mara = ucigaș), formulă etimologică justificată prin evenimentele ce au avut loc în cea de a doua insulă, cu precizarea că termenul Mare (Mara) este anal. topon. *Marehra*, *Marella*, *Marera* în India, *Mara* în Africa de Sud, Canada, Indonezia, Italia, Peru.

2) Insula în incinta căreia se află sanctuarul zeiței Artemida, o identificăm cu ostrovul Gârla Mare, adică «locul unde cel remarcat prin însușirile sale spirituale a râvnit să devină ucigaș» (ssc. Gher =

strălucit + Las = a râvni, Mara = ucigaș), primul termen fiind anal. topon. *Gârla* din India.

Formula etimologică este susținută de faptul că în acest ostrov a fost ademenit să vină singur conducătorul Colchidienilor, Apsyrtos, și ucis de conducătorul argonauților, Iason, care plănuise această crimă mârșavă împreună cu Medeea, sora, numai de tată, a lui Apsyrtos²⁹.

După ce i-au ucis și pe corăbierii care îl aduseseră pe conducătorul lor, argonauții au părăsit în mare grabă locul crimei, pentru că, potrivit poemului, celelalte insule erau «înțesate de Colchidienii care închiseseră astfel toate căile de trecere spre mare» (Marea lui Cronos)³⁰.

În aceste condiții, argonauții au urcat repede în corabia lor și au mânuit vâslele cu multă râvnă (deci, spre amonte), până ce au ajuns la sfânta insulă *Electris* (Insula Banului), ultima dintre *Electride*, situată aproape de *Eridan*. Apoi «favorizați de un vânt călduț, ei au trecut după aceea chiar de *Melita* (ostrovul Konakul), de *Cerosos* (ostrovul Crrviște) cu țărmlul înalt și de *Nymphaia* (insula Ada-Kaleh) situată mai încolo»³¹. O furtună puternică i-a respins spre insula *Electris*, astfel că, spre înserat, s-au oprit la km. f. 946,5 de unde au urcat până la capătul *Eridanului*, însă nu neapărat cu corabia.

Datorită «aburului greu de îndurat» din timpul zilei și al «geamătului heliadelor» în timpul nopții, argonauții s-au mutat cu corabia la km.f 945,7, în «adâncă albie a lui *Rhodanus* ce se varsă în *Eridan*»³².

Ajutați de *Hylieni*, urmașii lui *Hyllos*, fiul lui *Hercule*, din orașul *Agane* - «reședința regală (a marelui preot), argonauții s-au strecurat cu corabia printre stâncile de la *Porțile de Fier*, au trecut peste «pragul de stânci»³³, apoi printre «stâncile hercinice»³⁴, o reminiscență a denumirii munților din sudul Europei din carboniferul superior, când avea loc orogeneza hercinică (variscă). De fapt, aceste «stânci hercinice» sunt «Coloanele lui *Hercule*»³⁵, pe care le identificăm cu stâncile golașe de la km.f. 949,3, numite *Piatra Vodiței*, pe malul stâng (de nord) și *Piatra Gevrinului* de pe malul opus.

De la acest punct începea Marea lui Cronos (sinon. Marea Cerauniei, Marea *Trinacriei*)³⁶, o mare tortoniană, caldă, cu o suprafață de circa 65 kmp, a cărei existență o atestă depozitele fosilifere de faună marină dintre localitățile *Bahna* și *Ilovița*, cum și bazinele de depresiune din sectorul *Ogradena - Vârciorova - Cireșu*³⁷.

În incinta acestei mări se aflau două insule:

1) *Nymphaia* care la trecerea argonauților era locuită de crăiasa *Calypso* - «ființa cea neagră» (ssc. *Kalicea neagră* + *Pasu* = ființe domestice, oameni, animale), fiica titanului *Atlas*, aceeași insulă fiind menționată sub denumirea *Ogygia* în timpul peripețiilor lui *Ulise*³⁸. *Herodot* o numea *Erythia*³⁹, astfel indicând «insula stăpânului puternic», adică a uriașului *Geryon* - «omul bronzat» (v. *Brigieni, Ethiopi*).

2) *Trionakia* - «insula la care trece prin apă (înot) omul întunecat (bronzat) și puternic». Acesta este ostrovul în care *Ulise* s-a rugat zeilor⁴⁰ și este

posibil ca de atunci să fi fost numit Ogradena - «locul unde are loc rugăciunea» (ssc. Agra = câmpul + Dhena = rugăciune).

NOTE

1. Herodot, *Istoriei*, vol. I, Editura Științifică, București, 1979, II, 34.
2. Ammianus Marcellinus, *Istoria Romană*, București, 1981, XXII, 8, 41.
3. Apollonios din Rhodos, *Argonauticele*, Editura Univers, București, 1976, p. 127.
4. Homer, *Iliada*, Editura de Stat pentru Literatură Universală, București, 1967, II. 855, III. 181-189, X. 417.
5. Herodot, *op.cit.*, IV.45, VII.73.
6. Strabon, *Geografia*, vol. VIII, București, 1984, XII.3.20; 8.1-3.
7. Diodor din Sicilia, *Biblioteca istorică*, Ed. Sport-Turism, București, 1981, III. LIV.4.
8. *Ibidem*, III.LIV.4-7, III.LV.2-8 și Homer, *Iliada*, II. 803-806.
9. Diodor din Sicilia, *op.cit.*, IV.XLIII, 4.
10. *Ibidem*, IV. LXXV.1; Homer, *Iliada*, XX. 206-234.
11. Homer, *Iliada*, III. 181-189.
12. Daniel Constantin, *Gândirea hittită în texte*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1986, pp. 48-50.
13. Homer, *Iliada*, V. 636; VI. 401; IX. 396.
14. *Ibidem*, VI. 506, VII. 201.
15. Stoica Nicolae de Hațeg, *Cronica Banatului*, Ed. Facla, Timișoara, 1981, p. 72.
16. Homer, *Iliada*, XII. 17-20.
17. Ammianus Marcellinus, *op.cit.*, XXII. 8.38.
18. Apollonios din Rhodos, *op.cit.*, p. 134.
19. Pliniu cel Bătrân, *Hist. Nat.*, VI.12.1.
20. Diodor din Sicilia, *op.cit.*, V.XXIII, 3-4.
21. D.C. Ionescu, *Nedea de la Crucea lui Sân Petru*, în «Arhivele Olteniei», an. XVII, 1938, nr. 95-96, Craiova, p. 31.
22. Ammianus Marcellinus, *op.cit.*, XXII. 8. 38.
23. D.C. Ionescu, *op.cit.*, X, 420-426.
24. Homer, *Iliada*, p. 139.
25. Apollonios din Rhodos, *op.cit.*, p. 126.
26. Homer, *Iliada*, III. 144, 148, VI. 392.
27. *Ibidem*, II.460, V.77-78, 760, VI. 400.
28. Apollonios din Rhodos, *op.cit.*, p. 127.
29. *Ibidem*, p. 130-131.
30. *Ibidem*, p. 127.
31. *Ibidem*, p. 133.
32. *Ibidem*, p. 133-134.
33. Densușianu Nicolae, *Dacia preistorică*, Ed. Meridiane, București, 1986, p. 15.
34. Apollonios, *op.cit.*, p. 135.
35. N. Densușianu, *op.cit.*, p. 293; Diodor din Sicilia, *op.cit.*, IV. XVIII, 5.
36. Apollonios, *op.cit.*, p. 132.
37. *Atlasul complex Porțile de Fier*, Ed. Academiei, București, 1976, planșa IV, pp. 22, 177-178.
38. Bărbulescu N. Constantin, *La izvoarele Istrului*, în «Noi Tracii», nr. 145, decembrie 1986, Roma, p. 15.
39. Herodot, *op.cit.*, IV, 195-196.
40. Homer, *Odiseea*, . XII, 462-702.

ETIMOLOGII

(Legere, Rusalii, Râmeți)

Pr. I. IONESCU

1. Se consideră că latinescul *legere* a dispărut din daco-română, fiind înlocuit cu *a citi*, de origine slavă, prin influența cărturărească bisericească. Fenomenul respectiv s-ar explica prin omonimia cu substantivul *lege* (lat. *legem*) și cu formele flexionare ale verbului *a lega* (*leg, legi* etc.)¹. În aromână ne mai păstrează încă *aleadzire* pentru *a citi*.

În discuția problemei aduc o informație din locurile mele natale, din jurul orașului Pitești, din comunele Băbana, Drăganu, Richițele ș.a. Se spune despre unele persoane mai în vârstă că știu «să dea cu bobii» sau știu «să lege bobii», adică «să citească bobii». Expresia «a lega bobii» pentru «a citi bobii» ar duce la concluzia că în popor a supraviețuit până astăzi și latinescul *legere* înlocuit de slavonul *a citi*.

Un alt exemplu ar mai fi că în locurile menționate se mai aude, în unele cântece populare, și expresia «leagă-mi lele bobii», cu înțelesul de a spune, a explica ce spun bobii.

2. Al. Rosetti arată că d.r. *Rusalii, Rusale* (a.r. *arusal'e*, megl. *rusal'ă*, explicat direct prin bulgară) nu poate fi explicat direct din lat. *Rosalia*, «pentru că acest termen ar fi trebuit să fie redat în română prin *rusaie* sau *rusaii*, și trebuie să ne adresăm limbilor slave, unde termenul latin e redat prin v.sl., bg. *rusalija* (bg. *rusalii*, pl. *rusalki družini...*, s.cr. *rusalj(i), rusalja*, sloveană *rusalček, risalček*, căci l din vechea slavă și bulgară este redat normal, în daco-română, prin l)².

Menționez că în cursul anilor 1943-1946, am auzit în comuna Blăjeni din județul Hunedoara, ca și în comunele din jur: Buceș, Mihăleni, Zdrapți, Dupăpiatră ș.a., spunându-se în popor *Rusai* pentru *Rusalii*, ca și expresia «pocit sau pocită din Rusai», pentru cineva care nu era normal.

În aceleași comune din ținutul Zarand se întâlnește și numele de botez *Flurie* (pentru *Floarea*) și sărbătoarea din Duminica înainte de Paști se numește în popor *Flurii* (din lat. *Florilia - Floralia*), cu fonetismul -u- din perioada daco-romană. Termenul *Florii*, cu -o- în loc de -u- este o «formație românească»³.

Termenii paleocreștini: *Rusai, Rusaie, Flurii, Flurie* supraviețuiesc în limba română vorbită până astăzi din perioada daco-romană în ținuturile Zarandului și Munților Apuseni.

3. Se găsesc în Transilvania și în Maramureș un număr de localități cu numele *Râmeți*, iar altele cu numele *Remete*, *Remeți*.

Dicționarul Limbii Române reține numai cuvântul *remetie* (rar) = schit, explicat după magh. *remete* (= pustnic). Iorgu Iordan afirmă că românescul *râmeți* are «la bază magh. *remete* = pustnic, sihastru, călugăr»⁴.

Se pune problema de a se preciza dacă românescul *râmeți* derivă din magh. *remete*, sau dacă apelativul maghiar derivă din românescul *râmeț*, *râmeți*.

Latinul *eremita*, -ae din grecescul *eremitis*, -ou (= singuratec, eremit - *eremia*, -as = loc solitar, deșert) a dat în românește - prin căderea lui e inițial neaccentuat, prin trecerea următorului e în â înaintea unei consoane nazale provocată de r precedent, cu deschiderea lui i accentuat în e și cu asibilarea lui t latin + e, i în ti - cuvântul *râmeț* (m.s.), pl. *râmeți* din perioada daco-romană. Cuvântul românesc *râmeț* a fost împrumutat și în maghiară, *remete*, după cum a fost împrumutat din limba română și cuvântul *zembeta* din d.r. *sâmbătă* - lat. *sambatha*⁵. În italiană, din lat. *eremita* a derivat *romito*, dovadă că românescul *râmeț*, *râmeți* s-a format pe teren romanic.

Se păstrează referințe de la sfârșitul secolului IV și începutul secolului V că episcopul Teotim al Tomisului ar fi elaborat o scrisoare specială adresată «eremiților și cenobiților din Scythia Minor»⁶, dovadă a existenței termenului *eremit* pe teritoriul fostei Dacii romane. Coriolan Suciu indică peste nouă toponime *Râmeți* în Transilvania⁷, dintre care cunoscuta mănăstire *Râmeți* din județul Alba, care păstrează în inscripția din anul 1377, aflată pe al doilea strat de pictură, numele primului ierarh ortodox cunoscut până acum în teritoriile intracarpatiche, arhiepiscopul Ghelasie, ceea ce dovedește că aici a existat o veche reședință arhiepiscopală într-o așezare mănăstirească de sihaștri, de *râmeți* - *eremitae* = pustnici.

Cuvintele paleocreștine, daco-romane, de origine greco-latină: *râmeț*, *râmeți*, *râmeție* au fost înlocuite cu timpul de cuvintele greco-slave în limba română: *mănăstire* - *monasterion* (= locuință retrasă pentru călugări). Forma grecească a pătruns la Slavi, la Albanezi și la Români. În greaca bizantină și în paleoslavă a existat varianta cu a - *manasterion*, *manastir*, și explică mai bine forma românească *mănăstire*⁸. Cuvântul *kalogeros* (= bătrân fericit), păstrat în neogreacă, trecut la Slavi, Albanezi și Români, a înlocuit pe *eremit*. În paleoslavă avea forma *Kaluger*, *Kalugerita*⁹. Cuvintele *esikastes* (= călugăr solitar), *esikastra* (= călugăriță singuratică) sunt atestate din secolul VII. Locuința unui astfel de călugăr s-a numit *esihasterion*, pl. *esihasteria* (= sihăstrie). Căderea lui i inițial în *sihastru*, *sihăstrie* s-a produs fie pe teren slav, fie în greaca bizantină, trecută și în limba română¹⁰. În românește avea toponimele *Sihastrul*, *Piciorul Sihastrului*, precum și sinonimele lor mai vechi: *Râmeț*, *Rimeț*, *Cheia Râmețului*, *Râpa Râmețului* sau *Mănăstirea* în județul Alba¹¹, dovadă a unei continuități a vieții mănăstirești din perioada daco-romană în perioada română. Localitatea *Râmeți* - *Brădești* este trans-

crisă în maghiară *Remete - Bredesty*¹². Este o dovadă că forma toponimelor românești cu *Râmeț*, *Râmeți* este mai veche decât forma maghiară *remete*. Toponimele *Remete*, *Remetea* din Transilvania și Maramureș se justifică a fi forme de toponime românești (*Râmeț*, *Râmeți*) maghiarizate.

În afară de Transilvania și Maramureș, toponimul *Râmeți* apare sub forma *Râmești* în județul Vâlcea¹³, legat de vechile locașuri mănăstirești: Bistrița, Horezu și schitul Stănești¹⁴. Sunt două comune rurale numite *Râmești*, una în fosta plasă Oltul de Jos din județul Vâlcea, pe valea Beica, la 69 km distanță de Râmnicu Vâlcea, și altă comună *Râmești* în fosta plasă Horezul, compusă din cătunele *Râmești* și *Urșani*, la 50 km distanță de Râmnicu Vâlcea, udată de apele *Râmești* și Locaviciorul. Locuitorii comunei respective au fost moșneni¹⁵. Din acest sat, *Râmești*, s-a ridicat marele ctitor de carte românească, fost stareț al mănăstirii Tismana, Ștefan (1648-1653, 1655-1668), instalat mitropolit al Țării Românești de Matei Basarab (1632-1654), căruia i se datorește traducerea și tipărirea operei *Indreptarea Legii* (1652).

Iorgu Iordan afirma: «Unul dintre locurile vâlcene numite *Romani* este o mahala a satului *Râmești* (raion Drăgășani, fost plasa Horezu, n.n.); tema acestui ultim nume pare a fi *Râm* = țigan (mai degrabă decât un nume personal *Râmă*), iar o parte din proprietățile cu același nume au fost în stăpânirea mănăstirii Bistrița sau a satului, ceea ce, până la proba contrară, ar fi un indiciu că au avut locuitori de origine țigănească, robi ai mănăstirii»¹⁶. *Marele Dicționar Geografic al României* specifică despre locuitorii comunei *Râmești* din fosta plasă Horezu că au fost moșneni și comuna a ajuns în proprietatea mănăstirii Horezu în secolul XVIII, și nu a avut nimic comun cu originea etimologică propusă de Iorgu Iordan. Numele mahalalei *Romani* nu poate fi legat decât de un antroponim *Roman*, de unde avea și numele de familie, *Roman*, *Romanescu* etc.

Etimologia temei *Râm* este de la *râmlean*, -ă, «persoană care făcea parte din populația de bază a statului roman, din v.sl.¹⁷. Toponimul *Râmești* are rădăcina *Râm* + suf. -ești. Noi îl considerăm însă o formă înrudită cu *Râmeți*, cu rădăcina *râm*- din *râmeț*, *50 dovadă și aici a unei vechi așezări monahale paleocreștine din epoca daco-romană. Ne bazăm deducția pe existența peșterii de la mănăstirea Bistrița, nu departe de mănăstirea Horezu. În peștera de la mănăstirea Bistrița, cu vechime ancestrală, vor fi locuit râmeți (= pustnici). Mănăstirea Bistrița a fost ctitoria fraților Craiovești, Barbu, Pârvu, Danciu și Radu, în 1491-1492, lângă peștera Bistrița, unde va fi fost o veche vatră pustnicească monahală.*

NOTE

1. Gr. Brâncuși, *Sensul «legere» al verbului a cânta*, în «Limba română», 1990, nr. 5-6, pp. 389-390.
2. Al. Rosetti, *Istoria limbii române*, București, 1986, pp. 558-559.

3. *Ibidem*, p. 174.
4. Iorgu Iordan, *Nume de locuri românești în R.P.Română*, vol. I, București, 1952, p. 204; Idem, *Toponimie românească*, București, 1963, p. 245.
5. Al. Rosetti, *op.cit.*, p. 386.
6. Pr.prof.dr. Ioan G. Coman, *Scriitori bisericești din epoca străromână*, București, 1979, pp. 193-194.
7. Coriolan Suci, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, vol. II, București, 1967, p. 80. A se vedea și Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, p. 245.
8. H. Mihăescu, *Influența grecească asupra limbii române până în secolul al XV-lea*, București, 1966, p. 96.
9. *Ibidem*
10. *Ibidem*, p. 141.
11. Iorgu Iordan, *Nume de locuri românești*, p. 204; Idem, *Toponimia românească*, p. 245.
12. Coriolan Suci, *op.cit.*, Iorgu Iordan, *Toponimia...*
13. Dimitrie Frunzescu, *Dicționar topografic și statistic*, București, 1872, p. 399.
14. *Marele Dicționar Geografic al României*, București, 1902, vol. V, fasc. I, p. 237, unde se specifică: «O parte din moșia Râmești a fost închinată mănăstirii Horezu de popa Danciul la 7232 (1724), iar cealaltă parte a fost cumpărată de părintele Ion, egumenul mănăstirii Horezu și închinată acestei mănăstiri».
15. *Ibidem*.
16. Iorgu Iordan, *Nume de locuri românești*, p. 249.
17. DLR, tom. IX, lit. R, p. 312.

Hora înfruntă milenile

de IONEL CIONCHIN

Făurit cu mai bine de șase milenii în urmă, suportul de vas ajutat «*Hora de la Frumușica*», descoperit în satul Frumușica, comuna Bodești, județul Neamț, prezintă, în părțile pline, șase siluete de corpuri feminine, cu mâinile prinse, lăsând impresia unui grup dansând în horă.

Ca joc răspândit la Români, hora se pierde în negura vremurilor. În secolul al V-lea, poetul galic Sidonius Apollinaris ne informează despre «*Scythici chorei*» de la nuntă¹, care sunt desigur horele tracice.

Istoricul Nicolae Iorga aprecia că «hora se păstrează la toți carpaticii și balcanicii laolaltă, iar numele, de origine grecesc, care trăiește la Români, pe când la slavizanții din Balcani i-a luat locul mai noul *kolo*, corespunde unei structuri elenice la Traci în general»². Este de mirare că lingviștii români au considerat că arhaicul joc românesc *hora* ar fi provenit din bulg. *horo*³.

Numele jocului este vechi. Se regăsește la Greci sub forma *horos* = dans, joc (*steno to horo* = a întinde hora), iar la Romani *chorea* la plural avea accepțiunea de dans în cerc, horă, și de mișcare circulară: *chorus*, -i = dans în cerc, horă. Însuși termenul *coregrafie*, preluat în română din franc. *choregraphie*, provine din *horografia*.

Cele expuse anulează originea bulgară a cuvântului *horă* existând posibilitatea ca din elină să fi fost preluat de Geto-Daci sau să fi fost preluat din latină de Daco-Romani și transmis Daco-Românilor (așa cum *chronica* = cronică, istorie, a fost folosit de Români sub forma *hronica*).

Participând la lupta de la Kunaxa, lângă Babilon, în anul 401 î.e.n., ca mercenar în armata lui Cyrus cel Tânăr (423-401), Xenofon consemnează în lucrarea *Anabasis* de «*kolavrismos*», unul din dansurile ostașilor traci. Presupunem că sintagma aceasta se poate despărți în cuvintele *kola* și *vrismos*. Primul cuvânt, *kola*, ar fi avut accepțiunea de horă, roată, rezultat prin transformarea lui r în l, kora devenind kola, folosit de Tracii de la sudul Dunării. Slavii balcanici l-au preluat de la Traco-Aromânii balcanici sub forma de *kolo* (horă), atât în denumire, cât și în mișcare și muzică.

Atestarea scriptică în tracica secolului IV î.e.n. a radicalului *kola* = roată, rotund, ne determină să considerăm unele cuvinte, precum *colac* (în dialectul calabrez *cullacciu*), *colăcel*, *colăcer* (*colăcar*) etc., care ar fi posibil să fie autohtone și nu derivate din slavă (în baza criteriului indoeuropean radicalul putând coexista atât în limba sau dialectele traco-geto-dace, cât și în slava comună).

Vrismos, al doilea element al sintagmei, derivă dintr-un i.e. *vrhitmos* = mișcare rapidă, ritm, regăsit în lat. *rhythmos*, -i = 1. mișcare regulată, 2. ritm, cadență, în sanscrită *resmya* = existent în vijelie, în vârtej și sanscrit. *resman* = vijelie, vârtej.

Rezultă că jocul tragic *kolavrismos* ar fi avut accepțiunea de «horă rapidă».

Jocul *kolavrismos* (*kolabrismos*) a avut o mare arie de răspândire, de jur împrejurul Traciei antice. «Kolabrismos era un rit complex (ludic, muzical, magic), ce făcea parte din cultul soarelui la Traci. Era manifestarea comunitar-etnică de adorare a soarelui. Difuzarea termenului și a semnificațiilor lor magico-religioase se întâlnește în întregul Sud-Est al Europei, având centrul de gravitație în Tracia: koro-ul bulgar, koleska sârbă, horovodul rus, colomeica poloneză, chireia greacă, hora românească și valla albaneză. Formele cele mai evolute și mai reprezentative pentru Sud-Estul Europei sunt choreia, hora și valla, pentru că moștenesc direct substratul magico-mitologic al kolo-ului trac⁴.

Dacă descifrarea aceasta se va dovedi exactă avem posibilitatea să cunoaștem încă un cuvânt tragic scriptic atestat.

NOTE

1. Sidonius Apollinaris, *Panegiricul împăratului Maiorian*.
2. N. Iorga, *Istoria Românilor*, I, 1, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1988, p. 142.
3. *Dicționarul explicativ al limbii române*, Ed. Academiei Române, București, 1984, p. 406.
4. Romulus Vulcănescu, *Mitologie română*, Ed. Academiei Române, București, 1987, p. 372.

STRATUL MUMELOR

LUCIAN BLAGA

În Muntenia s-a iscat vatra. Ce efervescentă celulară, de vigoare embriologică, creatoare de stat și de istorie, între Carpați și Dunăre, în partea a doua a secolului XIII! Ce mijire ca de auroră, de creștere a sentimentului spațial de la Seneslau la Tihomir, de la acesta la Basarab, de la Basarab, pe urmă, la Mircea cel Bătrân!

Dar câteva decenii mai târziu decât în Muntenia se înfiripă același proces și în nordul românismului, în Maramureș și în Moldova. De la Dragoș la Bogdan, pe urmă supt Mușatini până la Ștefan cel Mare, sentimentul spațial se găsește în exuberantă creștere. «Statul» nu mai e o formațiune străină fără nervuri în substanța populației, ci un acoperământ prielnic substanței ocrotite, ale cărei latențe izbucnesc cu rară vigoare, înflorind pe un podiș de remarcabilă continuitate ascendentă și luând chipul celei mai autentice «istorii» ce se poate imagina. Viața cu apele mișcate de-un întunecat-luminos destin, faptele clădite pe sânge, bisericile zidite din lumină și toată opera de zmeu și de arhanghel, ale lui Ștefan cel Mare, alcătuiesc împreună mica noastră veșnicie revelată în timp. Călcăm pe pământ sfânt: iată cu adevărat o substanță și forme «istorice». Dinamica, geniul, energia, demnitatea voievodală, spiritul de inițiativă și vitalitatea excepțională, puse de Ștefan cel Mare în destinul său istoric, ar fi fost, prin virtuțile lor, suficiente, să ducă la crearea unui spațiu moldovenesc de întinderi și proporții imperiale. Ștefan a fost din belșug înzestrat cu toate calitățile pentru plâsmuirea unor asemenea zări împărătești de largă respirație istorică. Împrejurări, excepțional de grave, irezistibila expansiune otomană, l-au silit însă, în mare parte, intermitent, la defensivă, la reacțiune, la consolidarea celor dobândite. Nici o altă epocă sau moment din trecutul nostru nu ne dăruie un așa de intens prilej de a simți aroma măreției până la care ar fi putut crește istoria românească.

Dar în faza ei cea mai hotărâtoare istoria noastră n-a avut norocul, nu să se facă în pace, căci istoria nu se face în pace, dar norocul să fie scutită de evenimente debordante și să nu fie oarecum fizic zădărnicită, în posibilitățile ei, prin intervenția unor factori absolut copleșitori. Ștefan cel Mare a fost prin chemare pe drumul unui cosmos românesc. Energia și intuiția creatoare, puse în tot ce a făcut pentru pământul său în puținul răgaz ce i l-a îngăduit permanenta apărare, încoronată de atâtea triumfuri, ar fi meritat să nu fie tăiate atât de brutal în desfășurarea lor firească. Subt stăpânirea lui Ștefan stilurile arhitectonice, bizantin și gotic, se adaptează uimitor la necesități organice, la matricea locală: sinteza lor nouă e în stare, prin simplitatea soluțiilor ei, să comunice oricui regretul că au fost prematur întrerupte. Câte posibilități nu s-au stins deodată cu domnia lui Ștefan, subt care Răsăritul și Apusul se întâlnesc într-o albie atât de prielnică unei noi viziuni arhitecturale și metafizice. Însăși natura românească era pe drumul de a deveni, datorită

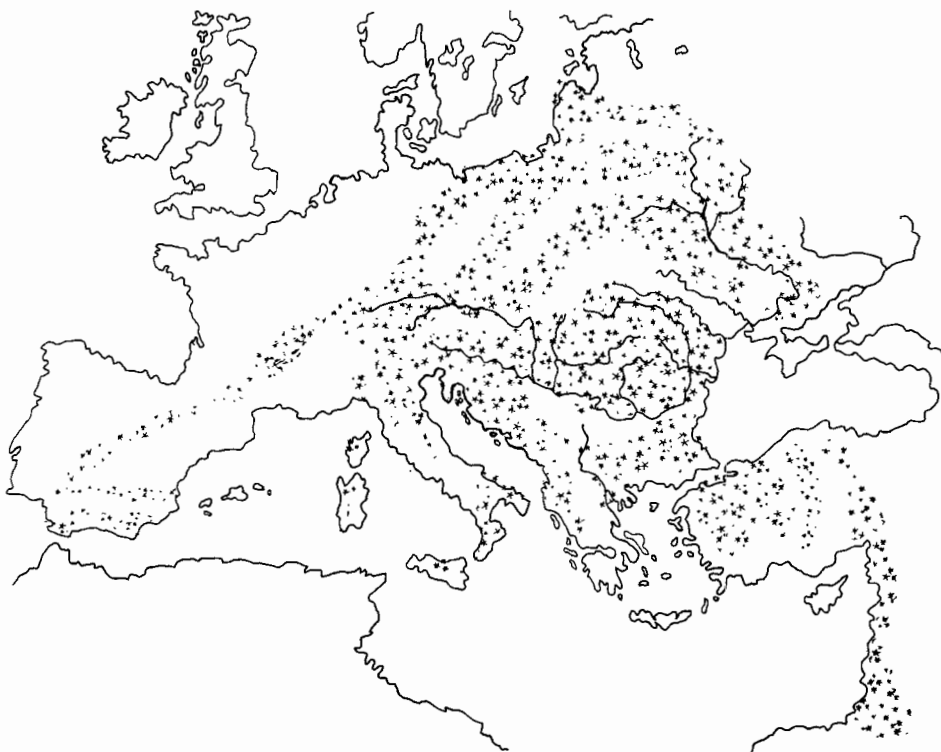
bisericilor și mănăstirilor, ce se integrează așa de grațios și de bărbătesc în ea, o «natură-biserică», solară, sfințită de sus prin prezența în ea a altarelor și catapetesmelor. Dar atât clădirea spațiului imperial, cât și posibilitățile schițate ale unei monumentale culturi (pentru o asemenea cultură se puseseră temeiurile odată cu încreștinarea Românilor) au fost zădărnice prin unul din acele fulgere năpraznic-absurde, care bântuie istoria omenirii. De astă dată lipsa de noimă a istoriei poartă în manuale titlul: expansiunea Imperiului Otoman.

Un al doilea prilej atât de prielnic pentru desfășurarea pe plan major a matricei stilistice românești nu se va mai da niciodată românismului. Pentru această matrice bătea atunci un ceas unic, care nu se va mai repeta niciodată. Acest «niciodată» e, de fapt, semnificația unică a dramei ce s-a petrecut atunci! Nu faptul în sine că țara trebuia închinată sub o formă sau alta unei alte puteri era tragic, ci împrejurarea că prin închinare se pierdea în momentul cel mai hotărâtor, odată pentru totdeauna, posibilitatea unei evoluții organice și firești a românismului. Atunci începe de fapt «criza» poporului român, care de patru sute și cincizeci de ani se menține în felurite forme, de la o generație la alta. Temeiul acestei crize este întreruperea evoluției firești, ce fusese atât de făgăduitor săltată, cu atâtea realizări, pe o linie majoră, în perioada voievodală până în secolul al XVI-lea.

Destinul organic al poporului nostru a fost atunci retezat. Acest destin n-a mai avut de atunci decât «răstimpuri», în care se făptuiește sau se creează până la un anume nivel mai mult sau mai puțin deficient, dar niciodată răgazi de adevărată, supremă înflorire. De atunci, în perioade de respirație, apar, din când în când, creații de-un profil impresionant, totuși mai mult ca niște aluzii la ceea ce ar fi putut să fie. Dar Românii, datorită atâtor vitrege împrejurări, au fost cel mai adesea abătuți din drum și scoși din destin. Istoria noastră, de la Ștefan cel Mare încoace, este neconținut istoria ceasurilor hărăzite, dar neîmplinite. Nu o dată ne-am simțit ispitiți să reintegrăm poporul nostru în posibilitățile sale și să permitem spiritului nostru și virtualităților sale o desfășurare de vis. Imaginația noastră este mereu invitată de latențele mocnitoare ale vremurilor.

Ne gândim la bisericile și mănăstirile voievodale, la cele ale lui Ștefan cel Mare, zidiri în care stilul bizantin și cel gotic se îmbină într-o unitate atât de organică și de sublimă în același timp. Ne gândim și la bisericile de lemn din nordul Transilvaniei, în care, cu altă distribuție de accente, stilul bizantin și cel gotic dau o altă floare. Ce-ar fi fost dacă zările românești pe cari Mihai Viteazul le-a mutat s-ar fi statornicit pentru secole? Și metafizicile cu puțință, în cursul acestor veacuri - ce-ar fi fost și cum ar fi fost, dacă li s-ar fi dat să fie? Metafizicile, pe cari Românii le-au gândit, ar fi constituit probabil tot alte și alte sinteze între Răsărit și Apus, și ar fi reprezentat închegări vii sau abstracte, cerute deopotrivă de meridianele vieții noastre obștești, cât și de însăși matricea, fecundă ca stratul mumelor, a spiritului nostru. Mari bezne șlefuite ca diamantele - sunt metafizicile. De ce n-ar fi fost și ale noastre - mari bezne închegate după chipul bisericilor lui Ștefan cel Mare, sau după chipul bisericilor de lemn din satele de la miază-noapte?

SPAȚIUL TRACIC

«Tracii sunt neamul cel mai numeros și mai răspândit din lume, după cel al Indienilor» (*Herodot*)

CUPRINSUL

Dr. Ion Dulamă, <i>Uarii, migratori ignorați</i>	1
Pr. D. Bălașa, <i>Înființarea Imperiului Dac. Pagini din istoria Daco-României</i>	5
Constantin C. Bărbulescu, <i>Elemente de toponomastică și etnologie din epopeile argonautice Iliada și Odiseea, identificate în zona fluviului Istru</i>	10
Pr. I. Ionescu, <i>Etimologii (Legere, Rusalii, Râmeți)</i>	17
Ionel Cionchin, <i>Hora înfruntă milenii</i>	20
Lucian Blaga, <i>Stratul Mumelor</i>	22